

Montpellieristä elävästi

Anna Kortelainen: *Tulirinta*, 2020

YLE Areenan kirjailijahaastattelussa Anna Kortelainen (s. 1968) kertoo vallan innostuneesti Montpellieristä, missä hän kulki etsimässä tunnelmaa ja taustatietoja kirjaansa Albert Edelfeltin ainoasta jälkeläisestä, nuorena kuolleesta Erikistä. Jo saapuminen junalla *Gare Saint-Rochelle*, sen aukion puistoon, missä on Jules Emile Panchonin patsas, kävely *Tour de la Babotten* ohi ylös *Jeu de Paumea* ja *Jardin de Peyroun* aukion isolta ristiltä korkean puistomuurin vierustaa vanhojen matalien talojen eteen on aivan oikeasti kuvattu.

Erik Edelfelt asui siellä täysihoidetuokralaisena kolme vuotta kevääseen 1910, kuolemaansa asti opiskellessaan kokeellista sielutiedettä. Tarkasti on myös kuvattu *Saint-Pierren katedraalin* jatkeena oleva *Faculté de médecine*, sisäpihan *Amphi d'anatomie* ja anatomian museo kaikkine vitriineineen, spriihin säilöttyine sikiöineen ja elimineen. Muiden opiskelijoiden arastellessa Erik ei kahada rujoja näkymiä. Kirjan vähitellen paljastuvana toisena sivujuonena on hänen osallistumisensa lukiolaisena venäläisten santarmien ja jonkun myötäilevän poliitikon salamurhiin Helsingissä. Se on vihjeenä karskiuteen ja aatellispojan radikaaleihin sosialistisiin ajatuksiin.

Aika nopeasti Erik alkaa pärjätä ranskaksi luennoilla, joilla tekee huolellisia muistiinpanoja. Paikallista murretta hän ei koe ymmärtävänsä kadunmiehiltä tai Figuerollesin korttelin ilotalon maalaistytöltä. Sopeutumisen apuna on ystävystyminen viini-insinööriksi opiskelevan Lucin kanssa. Enologisessa instituutissa kasvatetaan *Phylloxera* -viinikirvoja ja yritetään löytää torjuntakeinoja. Amerikasta levinnyt kirva toukkineen tuhosi 1864 alkaen suuren osan Ranskan viiniviljelyksistä. Kirva pesii juuristossa ja toukat lehdissä.

Kortelainen selostaa, miten montpellieriläisen Planchonin ryhmä löysi phylloxeran ja sen kehitysvaiheet, mutta torjuntakeinoa he eivät löytäneet eikä sellaista ole vielä. Myöhemmin Planchon kehitti hybridisaation, missä varttamalla köynnöksiin oksia vastustuskykyisestä amerikkalaisesta lajista pystytään niitä pelastamaan. Hiekkaan istutetuissa tarhoissa kirvat eivät pärjää. *Vin de sable* on montpellieriläisille tuttu *Listel rosén* maun, vaalean värin ja omanlaisensa pullon kautta.

Kuolevien viinipeltojensa äärellä epätoivoiset viljelijät koettivat mitä kummallisempia keinoja, joista Lucin isä kertoo, kun Erik matkustaa ystävän mukana Cévennes'ien vuoristoon. Papit kävivät pirsrottamassa vihkivettä, poikien pissaa kerättiin ruiskutettavaksi, eläviä sammakoita haudattiin juurakoiden viereen ja maahan tungettiin sammuttamatonta kalkkia ja naftaa. Suoraan mainitsematta lukijalle yhdistyy mielikuva poppakonstien kokeiluista viheliäisissä taudeissa, viimeisimpänä koronapandemiassa.

Opiskelijoiden riehakkaat juhlimiset ja kiivaat väittelyt kuvataan eloisasti, ja erityisesti kolmen-neljän ruokalajin ateriat, joiden valinta koettelee Erikin kärsivällisyyttä. *Montpellierissä syödään koko ajan*, toteaa Kortelainen.

"Luc pohtii tarjoilijan kanssa kannattaako alkuruoaksi valita savunhajuinen buljonki, jossa ui kuivattuja kastanjoita ja vihanneksia, vai kalakeitto, jonka valkoviinintuoksuisessa liemessä kelluu leipäpaloja ja juustoa. Pääruoaksi Luc myöntyy viimein vartaisiin, joissa on yrteissä ja oliiviöljyssä uinutta lampaanlihaa ja sisäelimiä. Erik kasaa vartaan viereen paistettuja perunoita, joiden pintaan on tarttunut paahdunutta valkosipulia. Viini on keskinkertaista ja vetistä, mutta Erik on tyytyväinen. Sitten tarjoilija tuo lautasen, jolle on nostettu leveitä, lemuavia viipaleita uuden- ja vuohenjuustoa. Jälkiruoaksi tulee pieniä hiekkakakkusia, joiden maussa on käyneen appelsiinin vivahdus. Pikeä muistuttava kahvitilkka huuhtelee suun karvaaksi ja kuivaksi."

Fysiologian harjoitustöissä tehdään Pavlovin koirakokeita ja tutkitaan mahaeritystä kylkeen tehdystä aukosta. Mara voi vieläkin kuulla mielessään koirien haukunnan koe-eläintarhan häkeissä biologian laitoksen yläkerroksissa.

"Venäläisen" Erikin ahkeruus saa kuuluisan professorin hyväksynnän. *La Colombière*n psykiatrisessa sairaalassa tutkitaan ajan ilmiönä hysteriaa, mutta niihin jaksoihin Erik ei enää jaksaa osallistua uudestaan puhkeavan keuhkotaudin takia.

Kolmas vuorotteleva kokonaisuus kirjassa on tuberkuloosin sairastamisen ja silloisten hoitokeinojen kuvausta. Siihenkin oli monenlaisia tinktuuroja ja homeopatiaa tarjolla, mutta äidin huolenpidossa Erik on Diakonissalaitoksen lääkärin hoidossa. Keuhkopussin punktioita tehdään, mutta enimmäkseen neuvotaan lepoa ja laihtumisen korjaamista. Erik on vuoden ilmastohoidossa parantolassa Sveitsissä ja kiertomatalla äidin kanssa Italiassa. Kun paljon kotoa poissa ollut ja enemmän malliansa kanssa seurustellut mestari Albert kuolee 1905, leski, vapaaherratar Ellan de la Chapelle saa tilaisuuden tapailla rakastajaansa Victor von Bornia ulkomailla. Myöhemmin he toki avioituvat.

Kun tietää Erikin kohtalon on jotenkin surumielistä lukea lyhyistä huojentuneista hetkistä ja ymmärtää nuorukaisen tuntemuksia. *"Sairaus oli koko ajan ollut vääryys. Vain väliaikainen poikkeustila. Oma terve elämä odotti jossakin, että hän palaisi."*

Kortelainen etsi tietoa Erik Edelfeltin opinnoista, mutta tiedekunnasta kerrottiin arkistojen hävinneen. Lyhyitä muistokirjoituksia kirjailija löysi *La vie montpellièrainestä* ja Suomen lehdistä. Kuukausi toukokuun lopun 1910 kuolemasta Erikin arkku haudattiin suurella saattojoukolla Hietaniemeen.

Mara hotkaisee Erikin vaiheita sujuvasti ja varsin visuaalisesti kertovan romaanin kahdessa päivässä, mutta palaa useamman kerran tarkistamaan miljöitä ja asiakohtia. Ne kyllä ovat kohdalleen osuvia taitavassa tosipohjaisessa fiktiossa. Coccyxlaisille lähtee sähköpostissa suositus kuunnella kirjailijahaastattelu ja lukea kirja. Monessa kohtaa tulee elävästi esille omia muistikuvia puolen vuosisadan takaisesta opiskeluajasta Montpellierissä.

Samanlainen tuttuuden tunne tulee muutaman coccyxlaisen palautteesta. Pirkolle *Kaikki mitä Mara kirjoitti pitää niin paikkansa!* Maija kiittää kirjavinkistä: *Se lennättää meidät Montun maailmaan ja elettyihin ihaniin nuoruusvuosiin ja muistoihin.* Löpölle hyvä ajatus olisi saada Kortelainen vieraaksemme sitten, kun kokoustaminen on taas mahdollista. Visa kiirehtii kehuaan kirjaa jo ennen kuin on ehtinyt lukea sitä loppuun, *On kuin lukisi omaa historiaansa!*

Hauska sattumus on sekin, että ensimmäisinä Montpellieriin 1967 saapuneiden Maran, Visan ja Timon kaverina oli Jean-Michel, joka opiskeli enologiaa eli viini-insinööriksi samoin kuin kirjan Erikin ystävä Luc. Jean-Michelin 2 CV:llä ja Visan Dauphinella eli *Brigittellä* käytiin Grenoblen talviolympialaisissa, mistä palatessa kaiketi hänen isänsä viinitilalla eli *mas*'issa vietettiin riemukasta iltaa pelaten baseballia patongeilla ja keitetyillä kananmunilla yhdessä skandinaavisten tyttöjen kanssa. He olivat syy, miksi Jean-Michel ja eräät muut ranskalaiset viihtyivät meidän poikienkin kanssa...

Viinikirvan tuhot olivat niin järkyttäviä, että ne muistettiin elävästi viidenkymmenen vuoden päästä Erikin opiskeluaikaan ja myös sadan vuoden päästä meidän aikanamme. Silloin seitsenkymppinen jo ikivanhalta tuntunut professori Hervé Harant opetti toisella vuodella parasitologiaa, ja kun oli Professeur d'histoire naturelle, selosti lääketieteen opiskelijoille myös *phylloxeran* tarkkaan. Hän oli myös *Jardin des plantesin* johtaja, siis J.E. Planchonin myöhempi seuraaja. Mara osti aikoinaan kaksiosaisen opuksen H. Harant, D. Jarry: *Guide du naturaliste dans le Midi de la France*. Artikkelin phylloxerasta vahvistaa, että Kortelaisen lähdeaineisto aiheesta on oikea kuten tietokirjailijalla pitääkin olla.

Referaatin laati Martti Hyvönen
martti.hyvonen@fimnet.fi
Lääkäriseura Coccyx ry:n puheenjohtaja
www.coccyxmed.fi